

Kivuton sairaala –projekti vuonna 2014

Kivun arviointi –projekti Kivuton sairaala toteutettiin yhdeksännen kerran syksyllä 2014 pääosin Euroopan kipuviikolla (viikko 42). Mukana oli niin erikoissairaanhoidon kuin perusterveydenhuollon potilaita. Suurin osa potilaista oli vuodeosastoilta, mutta myös päivystyspoliklinikoita oli mukana. Kivun arviointiin osallistui 3 322 potilasta. Lapsia heistä oli 159, mikä on kaikkien aikojen suurin määrä. Arviointi ei onnistunut 61 aikuispotilaalta heidän sekavuutensa tai dementiansa takia. Potilaat arvioivat sekä lepo- että liikekipuaan numeraalisella (NRS) asteikolla 0-10. Lisäksi hoitohenkilökunta merkitsi kyselylomakkeeseen johtiko kivun arviointi kivunhoitoon tai muihin toimenpiteisiin.

Kaikki viisi yliopistosairaala (n= 1 858), kahdeksan keskussairaala (n=951) ja kolme aluesairaala (n=143) olivat mukana projektissa, samoin seitsemän terveyskeskuksen vuodeosastoja (n=116). Ensimmäistä kertaa mukana oli Raahen aluesairaala neljän osaston voimin. Tekstin lopusta löytyvään taulukoon on kerätty kaikki osallistuneet sairaalat tuloksineen.

Kivun arviointi oli onnistunut 159 **lapsipotilaalta**. Heidän keski-ikänsä oli 6,4 vuotta ja poikia oli 53 %. Lapsista 60 % oli lastentautien osastojen potilaita ja kolmannes lapsista oli kirurgisia potilaita. Lasten lepokivun keskiarvo oli 1,21 ja liikekivun 1,67. Kaikista lapsista 25 eli 15,7 % (v.2013 9 %, v.2012 21 %) sai kivunlievitystä, kaikki lääkehoitoa. Kohtalaista tai kovaa lepokipua kokeneistav (n=14) yksi ei saanut kivunlievitystä. Kohtalaisesta tai sitä kovemmassa liikekivusta kärsivistä 24 lapsesta kolme neljästä sai kipulääkettä. Vuonna 2013 yli puolet kohtalaista tai voimakkaampaa kipua kokevista hoidettiin, nyt lepokipua hoidettiin yli 90 %:lla ja liikekipua 75 %:lla.

Kivun arviointi onnistui 3 102 **aikuispotilaalta**. Heistä 51 % oli naisia. Keski-ikä oli 63,6 vuotta. Kaksi vanhinta potilasta olivat 99-vuotiaita. Yli 90-vuotiaita potilaita (n=97) oli 3,2 %. Prosentti aikuispotilaista oli alle 20-vuotiaita. Työikäisiä 20-65-vuotiaita oli vajaa puolet.

Kirurgisia potilaita oli reilu kolmannes ja sisätautisia potilaita toiseksi eniten kuten aikaisempina vuosina. Kuutisen prosenttia oli neurologisia ja keuhkotautisia potilaita. Viikon sisällä leikattuja potilaita oli 796, heistä 52%:lla oli kyseessä joko leikkauspäivä tai ensimmäinen leikkauksen jälkeinen päivä.

Potilaat arvioivat kipunsa voimakkuutta numeraalisesti asteikolla 0-10. **Lepokivun** keskiarvo oli 1,98 eli edellisvuoden luokkaa. Korkeimmillaan lepokivun keskiarvo 2,08 oli projektin ensimmäisenä vuonna 2006. Potilaista täysin kivuttomia levossa oli 45 %. Lievää kipua (NRS 1-3) koki 31,7 % potilaista. Kovaa kipua koki 7,1 % ja pahinta mahdollista kipua (NRS10) kokevien määrä oli 0,7 % kaikkien vuosien keskiarvo ollessa 0,5 %. Arviointi johti jatkotoimenpiteisiin, lähinnä lääkkeenantoon, 60 %:ssa pahinta mahdollista kipua kokeneiden kohdalla. Tämä on 23 % viimevuotista vähemmän. Kovinta mahdollista kipua kokevia oli tänä vuonna myös edellisvuotta enemmän. Myös potilaat, joiden kipu oli $NRS \geq 7$, saivat kivunlievitystä edellisvuotta harvemmin.

Liikekivun keskiarvo oli 2,91. Alhaisimmillaan keskiarvo oli vuonna 2011 ollen 2,61. Täysin kivuttomia liikkeessä oli 923 potilasta eli 32,1 % ja lievää kipua liikkeessä koki 30,1 %. Pahinta mahdollista liikekipua kokeneiden määrä oli 2,2 % . Ainoastaan vuonna 2007 heitä on ollut enemmän eli 2,5 %. Myös kovinta mahdollista liikekipua kokeneiden kipua lievitettiin selvästi vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Kivun intensiteettiä eli voimakkuutta arvioidaan, jotta tietäisimme tarvitseeko potilas kivunhoitoa ja miten vaikuttavaa kivunhoito on. Kivuton sairaala -projektin yhteydessä arviointi johti toimenpiteisiin 690 kertaa eli 22 %:n kohdalla aivan kuten kahtena edellisessä vuotena. Kohtalaisesta tai sitä kovemmassa kivusta levossa kärsiviä potilaita oli 724. Heistä kivunlievitystä sai 59,8%. Liikekivun kohdalla tilanne oli vielä huonompi, alle puolet hoidettiin. Arvioinnin perusteella kipua hoidetaan edelleen pääsääntöisesti tarvittaessa annettavilla lääkkeillä, aiempien vuosien tapaan eniten oksikodonilla ja parasetamolilla. Lääkkeettömiä hoitotyön keinoja, kuten asentohoito tai kylmäkuumahoito, mainittiin 23 kertaa. Kipulääkärin tai hoitavan lääkärin konsultaatiota pyydettiin 18 potilaalle, kipuhoitajan kerran. Potilaan omahoitajan vastuulle kivunhoito siirrettiin 25 potilaan kohdalla.

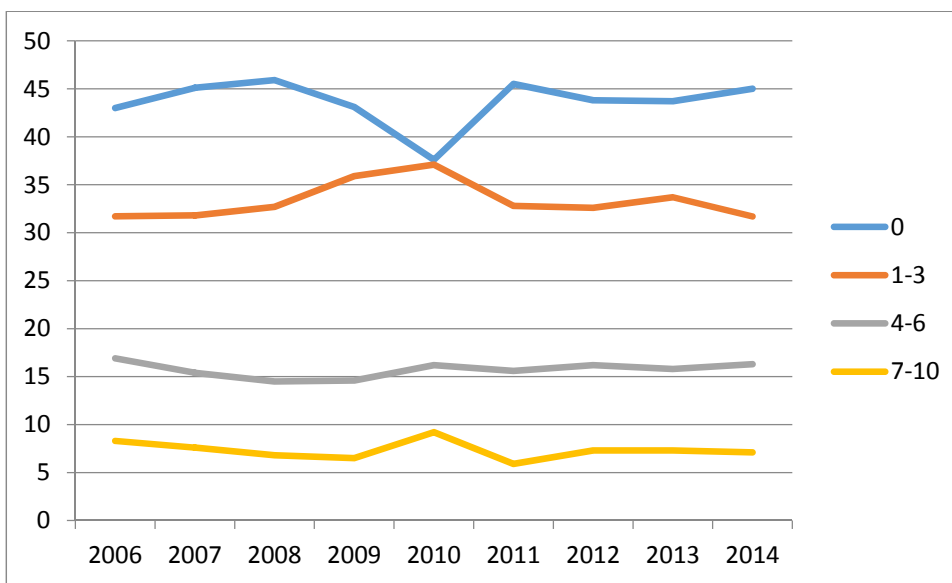
Potilaista 12,8 % (v.2013 15,6 %), joille hoitaja ehdotti kivunlievitystä, ei syystä tai toisesta halunnut sitä. Tuloksissa nämä potilaat luokiteltiin potilaisiin, joiden kohdalla kivun arvioinnin katsottiin johtaneen toimenpiteisiin. Kivun hoitamatta jättämistä perusteltiin myös

yhteisen kielen puuttumisella, potilas ei pyytänyt kipulääkettä, potilas ei valittanut kipuaan, vaikka arvioi sen kovaksi tai olemassa olevalla kroonisella kivulla.

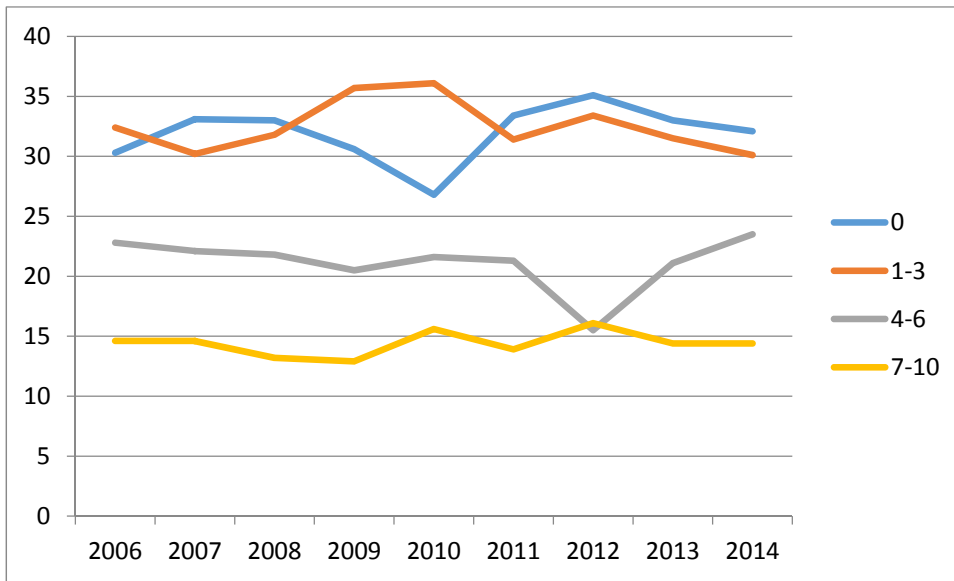
Positiivisena ilmiönä oli kahdella osastolla eri sairaaloissa arviointilomakkeisiin merkityt arviot hoitotoimenpiteiden vaikutuksesta potilaan kivun voimakkuuteen.

Kivuton sairaala –projektin yhdeksänä kertana kipua on arvioitu yhteensä 26 300 potilaalta. Arvioinnin tulokset ovat olleet samankaltaiset. Lepokivun keskiarvo (1,98) oli hieman viime vuotta korkeampi, toiseksi korkein kautta aikain. Liikekivun keskiarvo (2,91) oli korkein sitten vuoden 2006, jolloin se niin ikään oli 2,9. Huolestuttavaa tämänkertaisissa tuloksissa on se, että kovaa lepo- tai liikekipua kokevien kipua hoidettiin aiempaa harvemmin. Kaavioissa 1 ja 2 näkyy kivun voimakkuuden jakautuminen projektin kaikkien vuosien ajalta.

Kaavio 1. Lepokipu (%) vuosina 2006 – 2014

Kaavio 2. Liikekipu (%) vuosina 2006-2014

Kivuton sairaala –projektiin on vuosittain osallistuttu hienosti niin erikoissairaanhoidosta kuin perusterveydenhuollon terveyskeskusten vuodeosastoilta. Joka vuosi on mukaan tullut ainakin yksi uusi sairaala, mikä kertoo siitä, että kivunhoito koetaan tärkeäksi kaikkialla. Vuonna 2013 Hoitotyön tutkimussäätiö julkaisi hoitotyön suosituksen: Aikuispotilaan kirurgisen toimenpiteen jälkeisen lyhytkestoisen kivun hoitotyö. Suosituksen pohjalta HYKS:ssä laadittiin ja otettiin keväällä 2014 käyttöön ns. Care bundle – laatutyökalu kirurgisilla vuodeosastoilla parantamaan kivunhoitoa. Näissä tuloksissa ei muutosta HYKS:n osalta vielä ole nähtävissä, mutta toivottavasti tulevina vuosina näemme sen ja muiden kivunhoidon kehittämiseen tähtäävien toimenpiteiden vaikutuksen Kivuton sairaala –projektin tuloksiin.

Kiitos osallistujille!

Taulukko 1.

SAIRAALA	N		KESKI-ikä		NRS LEPO KA		NRS LIIKE KA	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
HUS	1137	1023	60,5	61,3	1,67	1,69	2,50	2,72
- HYKS	843	808	56,9	61,0	1,69	1,65	2,38	2,61
- Hyvinkää	123	126	61,4	62,2	1,74	1,98	2,78	2,72
- Lohja	81	53	63,5	55,3	2,06	1,93	2,93	4,54
- Porvoo	90	36	63,0	72,3	1,56	1,31	2,01	2,76
KYS	247	228	58,0	61,5	2,00	2,85	2,90	3,63
OYS	163	233	59,0	61,2	1,94	2,07	3,23	3,00
TAYS	67	121	54,5	62,5	2,25	2,05	3,83	3,03
TYKS	256	253	56,1	59,0	1,93	2,25	2,92	2,96
Etelä-Karjalan keskussairaala	93	142	65,5	67,8	2,36	1,46	3,10	2,66
Kainuun keskussairaala	58	99	68,6	66,3	2,84	2,69	3,70	3,64
Kanta-Hämeen keskussairaala	124	149	66,8	64,0	1,96	2,00	2,74	3,00
Keski-Suomen keskussairaala	36	61	62,0	68,2	2,67	1,25	4,60	2,08
Lapin keskussairaala	138	138	64,2	68,0	1,43	1,66	2,47	2,47
Loimaan aluesairaala	42	47	73,8	70,4	1,50	2,38	2,31	3,30
Länsi-Pohjan keskussairaala	73	86	62,5	62,6	2,38	2,72	2,93	3,48
Mikkelin keskussairaala	136	37	63,1	67,4	1,84	1,62	2,70	2,82
Pieksämäen aluesairaala	9	13	66,7	64,3	1,22	1,46	3,22	3,08
Raahen aluesairaala		83		74,4		1,70		3,52
Satakunnan keskussairaala	180	239	66,5	63,0	2,49	2,07	3,42	2,88
terveyskeskukset	110	116	78,7	79,9	1,36	1,60	1,82	3,28
tuntematon sairaala		34		60,5		1,94		2,43
Koko maa aikuiset	2962	3102	61,7	62,6	1,90	1,98	2,80	2,91
Koko maa lapset	69	159	8,1	6,4	1,40	1,21	1,27	1,67